

Статья посвящена проблеме генезиса концепции обучения автономии. Сделан ретроспективный анализ понятия «автономное обучение», его развития. В статье освещаются изменения в философии образования, теории обучения языку, политических убеждений и указывается на необходимость адаптации к быстрым изменениям в технологии. Определены факторы, объясняющие возникновение интереса к автономии в сфере образования. В статье подчеркивается важность аффективных, социальных и психологических факторов в изучении языка. В статье сделан вывод, что автономное обучение тесно связано со стратегиями обучения.

Автономия, развитие, определения факторов, основания, стратегии, ответственность, самостоятельность.

The article is devoted to the problem of the genesis of the autonomy learning concept. The aim of the paper is a retrospective analysis of the concept of "autonomy learning", its development and formation. The article highlights the changes in the philosophy of education, language learning theory, political beliefs and points to the need to adapt to rapid changes in the technology, communications and employment and to recognize that the ability to learn is more important nowadays than knowledge. The factors that explain the emergence of interest in autonomy in education were defined. The article emphasizes importance of affective, social and psychological factors in the acquisition of language. The recognition of these factors leads perception of the student as a central agent in the learning process and the recognition that this approach can contribute to a more effective and efficient learning. The article sums up that learning autonomy is closely linked to learning strategies. It was found out that Learning Strategies gradually become an important and integral part of the requirement of autonomous learning. The works of many scientists in autonomy learning were studied and analyzed. Some definitions of the concept "autonomy learning" were introduced in the table.

Autonomy, development, definition, factors, grounds, strategy, responsibility, independence.

УДК 378.147

ЕТИКО-ПЕДАГОГІЧНІ ІДЕЇ В АНТИЧНІ ЧАСИ

А.А. Каленський, кандидат педагогічних наук

У статті проаналізовано етико-педагогічні ідеї, які з'явилися і зазнали певного розвитку в античні часи. Найбільший розквіт етико-

педагогічні ідеї досягли за часів Аристотеля, який встановив предмет і особливі ознаки етики як науки, дав їй ім'я. Римський мислитель Квінтіліан розробив своєрідний кодекс педагогічної етики, який не втратив актуальності до наших часів.

Добро, зло, етика, мораль, педагогічна етика, кодекс педагогічної етики.

Постановка проблеми. Сучасна педагогічна етика – галузь педагогічної науки, якій в сучасних дослідженнях приділяється недостатня увага. Дані про професійну мораль педагога не в повній мірі узагальнені і не приведені в систему в сучасних курсах, що вивчаються в вищих навчальних закладах. В найновішій словарно-довідковій та педагогічній літературі етико-педагогічні ідеї не отримали потрібного розкриття. Тому звернення до джерел та ідей педагогічної етики, що формувалися в античні часи є не тільки назрілим, але й потрібним.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Проблеми педагогічної етики, почали цікавити людину з тих пір, коли вона почала навчатися і з'явився перший учитель. Вагомий внесок у розробку проблем педагогічної етики здійснили такі відомі педагоги і науковці: Г. Васянович, Е. Гришин, Т. Мішаткіна, Є. Савченко, В. Писаренко, І. Писаренко, В. Чернокозова, І. Чернокозов, Л. Шевченко та багато інших. В останні десятиліття надруковано низку праць, де розкриваються окремі аспекти педагогічної етики вчителя в контексті нових соціально-економічних умов (І.Д.Бех, І.А.Зязюн, В.Г.Кремень, Л.Л.Хоружа та ін.).

Проте питання розгляду етико-педагогічних ідей в античні часи окреслено лише в загальному вигляді.

Метою статті є розгляд появи та розвитку етико-педагогічних ідей в античні часи.

Виклад основного матеріалу. У V ст. до н. е. в Стародавній Греції стала очевидною необхідність осмислення в межах філософії такого важливого явища соціального життя, як виховання громадян, які необхідних державі. На цей період вже був накопичений досить багатий і різноманітний емпіричний матеріал, в багатьох містах-полісах античного світу функціонували школи. Нерозчленовані ще наукові знання концентрувалися у своєрідних натурфілософських системах, органічною складовою яких були й педагогічні ідеї, думки й погляди багатьох учителів, просвітителів. Іншими словами, у надрах натурфілософських знань формувалася педагогічна думка Стародавньої Греції.

Найвидатніші вчені і філософи Стародавньої Греції: Геракліт, Демокрит, Сократ, Ксенофонт, Платон, Антисфен, Аристотель – приділяли питанням виховання і навчання помітну увагу.

Твори Геракліта (кінець VI- початок V ст. до н. е.), що дійшли до нашого часу у вигляді фрагментів, містять ряд ґрунтовних педагогічних ідей методологічного характеру: кожна людина має здатність до навчання, пізнання істини й самовдосконалення; людина має два найважливіші знаряддя пізнання: відчуття і розум; завдяки органам відчуття учень вступає

в контакт з навколишнім світом і набуває здатності мислити; критерій істини полягає не в тому, що пізнають з досвіду, а у всезагальному, яке необхідно навчитися розуміти і про яке необхідно вміти правильно говорити: “Хто має намір говорити розумно, той повинен спиратися на загальне для всіх”. Таким чином, розум, а не відчуття свідчать про істинність чи хибність явищ. Хто не володіє цим мистецтвом, того не можна вважати освіченим.

Пізнання істини Геракліт порівнював з добуванням золота: “шукачі золота ... багато землі перекопують, а знаходять мало”. Для цього необхідно бути не лише наполегливим учнем, який уміє бачити й чути, але й володіти розвиненою душею. Інтелектуальна освіта і моральне виховання у Геракліта – єдиний процес: “очі і вуха – дурні свідки для людей, у яких душі варварські”, і ще – “неосвіченість краще ховати, ніж виставляти на показ”.

Демокрит (460-370 рр. до н.е.) – стародавній грецький мислитель-енциклопедист, ідеолог рабовласницької демократії, один з перших засновників матеріалістичного погляду на світ і людину. Він розробив основи нової теорії пізнання, розрізняючи чуттєве й мислительне знання, вважаючи чуттєвий досвід початком пізнання, “невизначним пізнанням”, яке можна пояснити лише мисленням. У цьому він продовжив лінію ідей Геракліта, оскільки сам вважав, що необхідно розвивати розум людини, а не її багатознання.

Перу Демокрита належать праці з філософії, фізики, математики, фізіології, медицини та інших наук. Демокрит вважав, що мета виховання – підготовка молоді до реального життя на Землі. Він одним з перших сформулював думку про необхідність врахування природи дитини у процесі її виховання, а тому високо цінував роль сімейного виховання, головне в якому – навчати дитину наслідувати позитивний приклад батьків; прищеплювати дітям навички правильної поведінки, оскільки “хорошими людьми стають більше від вправ, ніж від природи”; важливо привчати дитину до праці, а не примушувати до неї, оскільки навчання сприяє виробленню позитивних якостей лише на основі праці.

Провідним мотивом самовдосконалення, за Демокритом, є дитяча допитливість, а завдання вчителя – спонукання внутрішнього потягу дітей до навчання, перш за все, за допомогою переконання.

Одним з важливих завдань навчання Демокрит вважав розвиток уміння мислити. “Багато всезнайок не мають розуму” – відзначав він, тому “варто турбуватись не стільки про багато знань, скільки про всебічний розвиток розуму”. У свою чергу, діти повинні виявляти любов до знань, намагання їх здобути, розвивати і вдосконалювати свій розум.

Для оволодіння мудрістю Демокрит радив молоді розвивати три “дари”: добре мислити, добре говорити і добре працювати.

Саме завдяки заняттям розумовою працею народжується совість – основа моралі. Морально вихована людина повинна бути мужньою, володіти своїми пристрастями, мати внутрішній потяг до добра, не піддаватися

бездіяльності, легковажному способу життя, яке породжує індивідуальні і соціальні негаразди.

Особливе місце в історії етики посідає вчення Сократа (бл. 470-399 до н. е.). Перший мораліст-просвітник, застосовуючи метод самопізнання, прийшов до висновку, що сутність людського буття полягає в моральності. Причому для Сократа вищим було не те, що дано людині природою, а те, що набувається культурою, вихованням.

Етика Сократа може бути зведена до трьох основних тезисів: а) благо тотожне задоволенню, щастю; б) доброчесність тотожна знанню; в) людина знає тільки те, що вона нічого не знає.

Всі люди прагнуть отримати задоволення, складовими якого є користь та щастя. Це – аксіома людського існування. Сократ говорить що благо – це не що інше, як задоволення, а зло – це не що інше, як страждання.

Якщо врахувати, що поняття блага і зла позначають позитивне і негативне в цілях діяльності людини, то ми тим самим отримуємо суворий закон людської поведінки, а разом з ним і критерій його оцінки: прагнути до задоволення і уникати страждань.

Але світ задовольень, як і світ страждань, виявляється складним. Існує багато задовольень і існує багато страждань. Різним людям приємні різні речі. Нерідко одна і та ж людина може розриватись між бажаннями отримати різні задоволення одночасно. Крім того, нема сурової грані між задоволеннями та стражданнями, кожне зв'язано з протилежним. За радістю сп'яніння наступає гіркота похмілля. Страждання може приховуватися за личиною задовольень. Шлях до задоволення може лежати через страждання. Людина постійно опиняється в ситуації, коли необхідно вибирати як між різноманітними задоволеннями, так і між задоволеннями і стражданнями. Відповідно постає проблема обґрунтування такого вибору. Те, що було критерієм – грань між задоволенням і стражданнями, само потребує мати свої критерії. Таким надкритерієм є розум, що вимірює та зважує.

Сократ вважає, що благополуччя нашого життя залежить від правильного вибору між задоволенням і стражданням, між великим і незначним, більшим і меншим, далеким і близьким, то чи не виступає тут на перше місце вимірювання, оскільки воно розпізнає, що більше, що менше, а що між собою рівне, а якщо тут є вимірювання, то неминуче повинно бути також майстерність і знання.

Цей висновок Сократа являється бездоганим, якщо прийняти початкове посилення, згідно якого людина завжди прагне до страждань, користі, щастя. Людина вибирає для себе краще. Така її природа. І якщо не зважаючи на це вона поводить себе погано, шкідливо, то цьому може бути тільки одне пояснення – вона помиляється. Згідно одного із сократівських парадоксів, якщо б було можливе навмисне (свідоме) зло, воно було б краще ненавмисного зла. Людина, що творить зло, якщо вона ясно розуміє, що вершить зло, справді знає його відмінність від добра. У неї є знання добра, і це в принципі робить її здатною до добра. Якщо ж людина здійснює зло ненавмисно, не відаючи про те, що вона робить, то вона взагалі не знає, що таке добро. Така людина наглухо закрита для добрих

справ. Сказати, що людина знає доброчесність, але не слідє їй – значить сказати нісенітницю. Це значить допустити, будь то людина діє не як людина – всупереч своїй користі.

Між мудрістю і розсудливістю Сократ не знаходив різниці: він признавав людину разом і розумною, і розсудливою, якщо людина, розуміє, в чому полягає прекрасне і добре, керується цим в своїх поступках і, навпаки, знаючи, в чому полягає моральне потворне, уникає його.

Зробивши це важливе відкриття в пізнанні людської сутності, мислитель усю свою просвітницько-виховну роботу, діяльність пізнавального розуму спрямовував на моральне вдосконалення особистості, головну роль в якому відводив знанням. Саме знання робить людину вільною за її соціальною сутністю.

Виходячи з того, що вихованням можна подолати потворне, аморальне, тобто виправити природні недоліки, Сократ висував високі вимоги як до вчителів, так і до учнів. Передусім учитель повинен мати незаперечний авторитет, а учень має послідовно звільнятися від духовного рабства: бути витриманим, освіченим, “пізнати самого себе”, в усьому дотримуватися міри, хвалитися не зовнішніми ознаками, а прекрасними справами. Сократ, як учитель, мав незаперечний авторитет серед своїх учнів, як про це переконливо писав французький мислитель-педагог М. Монтень [3, с. 239-240].

Важливим принципом формування моральних якостей молодшої людини для Сократа був принцип єдності слова, знання і діла, якому він залишався вірним упродовж усього свого життя. Один з кращих учнів і послідовників Сократа – Платон (427-347 до н. е.) на всі часи втілював культурний ідеал людства: творення життя з допомогою науки. Свій вплив на учнів Платон, як і Сократ, намагався здійснювати шляхом усного викладу ідей. Проте, якщо у Сократа це безпосередньо впливало з його геніальної натури, то у Платона було свідомим принципом, відповідно до якого він будував своє життя.

В академії, яку створив Платон, дотримувалися принципу: жодну науку вільна людина не повинна вивчати як раб. “...в душі ніяка пригноблююча наука не залишається міцно”, тому навчати треба “з допомогою гри; тоді ти краще побачиш, хто до чого здібний” [4, с. 38]. Вчитель, на думку Платона, має бути обережним і стриманим у своїх оцінках, висловлюваннях. Тому на посаду вчителя можуть бути допущені лише стійкі натури.

З академії Платона, яка проіснувала понад тисячу років, вийшло багато прекрасних педагогів, але серед них особливо виділяється Аристотель (384-бл. 322 до н. е.), який встановив предмет і особливі ознаки етики як науки, дав їй ім'я. Учень багато запозичив у вчителя. Проте, займаючись самостійними дослідженнями етичних проблем, Аристотель серйозно відходить від Платона. Він, передусім, демістифікує науку етику. У своїх працях “Евдемова етика”, “Нікомахова етика”, “Велика етика”, “Про доброчесність” Аристотель підкреслював її практично-поведінкову орієнтованість. Філософ наголошував, що кожна людина, а особливо педагоги повинні володіти високими доброчесностями. Він виділив десять моральних доброчесностей: мужність, розсудливість (стриманість, поміркова-

ність), щедрість, пишність, величавість, честолюбство, рівність, правдивість, дружелюбність, люб'язність, – кожна з яких стає предметом всебічного прискіпливого вивчення. Водночас, кожна з них є суспільною мірою поведінки в тих чи інших сферах громадського життя. Найдосконалішою доброчесністю Аристотель називав справедливість: “їй дивуються більше, ніж світлу вечірньої і ранкової зорі” [1, с. 147]. Вона, по-перше, тотожна законності й має відношення до всіх моральних доброчесностей, адже закон піклується і про мужність, і про поміркованість, і про рівність і т. ін. По-друге, вона стосується ставлення людини до інших людей. “Правосудність ця є повна доброчесність, [що береться], все-таки, не безвідносно, але у відношенні до іншої [особи]” [1, с. 147]. Отже, справедливість є не окремою доброчесністю, а деяким зрізом доброчесності взагалі; вона – “не частина доброчесності, а доброчесність в цілому” [1, с. 148].

Відомий римський мислитель Марка Фабія Квінтіліана (бл. 35-бл. 96) у творі “Про виховання оратора” та ін. обґрунтовує думку, згідно з якою всі діти від природи здатні до навчання. Саме тому надзвичайно важливим є вибір такого вчителя, у якого моральність стоїть на першому місці. Аморальний учитель виховує подібну до себе аморальну дитину. Досвідчений педагог передусім вивчає розумові й природні схильності дитини. З'ясувавши це, він буде знати, яким чином поводитися з її душею, уникне тілесних покарань. Насилля, знущання над дитиною свідчать про те, що вчитель недостатньо з'єднаний духовно зі своїм учнем. У результаті відбувається моральне приниження як учня, так і вчителя, формується рабська психологія.

Квінтіліан розробив своєрідний кодекс педагогічної етики. Його дотримання повинно призвести, на думку мислителя, до поваги й шани учителя з боку своїх вихованців. Провідні думки цього кодексу такі:

1. Учителю необхідно викликати в собі батьківські почуття до своїх учнів і постійно ставити себе на місце тих людей, які довіряють йому своїх дітей.

2. Нехай він сам не має вад і не переносить їх на інших.

3. Суворість учителя не повинна бути гнітючою, а ласкавість такою, що розслаблює, щоб це не виникло ненависті або презирства.

4. Учитель мусить проводити тривалі бесіди про моральне й добре, адже чим більш глибокими будуть моральні переконання, тим меншою буде потреба в покараннях.

5. Учителеві не можна бути роздратованим і водночас не потурати тим, хто потребує перевиховування.

6. Нехай учитель буде доступним у викладанні, терплячим у роботі, більш старанним, ніж вимогливим.

7. Нехай із бажанням відповідає тим, хто запитує, і нехай запитує мовчазних.

8. На похвалу учитель нехай не буде надто скупим, але й не буде надто щедрим, оскільки перше відбирає бажання до праці, а друге наводить на безпечність.

9. При усуненні недоліків учитель не повинен бути надто суворим, тим більше сварливим. Адже у багатьох з'являється відроза до вчителя завдяки тому, що докори деяких учителів перетворюються ніби у ненависть.

10. Нехай він кожен день скаже учням що-небудь таке, що у них на-завжди залишиться в пам'яті [2, с. 61-62].

Проте етика учителя, застерігав Квінтіліан, не здатна виховати гідну людину, якщо не буде відповідного морального оточення. Особлива роль у цьому процесі, за його переконанням, належить сім'ї.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Таким чином, проведений аналіз педагогічної літератури та останніх наукових досліджень дає підстави вважати, що етико-педагогічні ідеї появились і зазнали певного розвитку в античні часи. Найбільший розквіт етико-педагогічні ідеї досягли за часів Аристотеля, який встановив предмет і особливі ознаки етики як науки, дав їй ім'я. Римський мислитель Квінтіліан розробив своєрідний кодекс педагогічної етики, який не втратив актуальність до наших часів.

Подальші дослідження будуть присвячені аналізу сучасних досліджень в галузі формування професійної етики педагога вищої школи.

Список літератури

1. Аристотель. Сочинения: В 4 т. / Аристотель – Т. 4: Пер. с древнегреч / Общ. ред.. А.И.Доватура. – М.: Мысль, 1983.
2. Квинтилиан М.Ф. О воспитании оратора / Квинтилиан М.Ф. // Хрестоматия по истории педагогики: В 4 т. / Под общей ред.. С.А.Каменева. – Т. 1.: Античный мир. Средние века, начало нового времени. / Сост. И.В.Свадковский. – М.: Гос. учебно–пед. изд–во, 1935. – С. 54 – 63.
3. Монтень М. Опыты: В 3 т. / Монтень М. – Кн. 3. – Т. 2. – М.: Наука, 1979. – 559 с.
4. Платон. Государство. Кн. VIII: Перевод С.В.Меликовой / Платон // Хрестоматия по истории педагогики: В 4 т. / Под общей ред.. С.А.Каменева. – Т. 1.: Античный мир. Средние века, начало нового времени. / Сост. И.В.Свадковский. – М.: Гос. учебно–пед. изд–во, 1935.

В статье сделано анализ этико-педагогических идей, которые возникли и получили определенное развитие в античные времена. Наибольший расцвет этико-педагогические идеи достигли во времена Аристотеля, который установил предмет и особенные признаки этики как науки, дал ей имя. Римский мыслитель Квинтилиан разработал своеобразный кодекс педагогической этики, который не потерял актуальность до нашего времени.

Добро, зло, етика, мораль, педагогическая етика, кодекс педагогической этики.

The ethical and pedagogical ideas in an ancient times were analyzed by this article. The ethics as the concept appeared and was developed in the ancient period. A special place in the history of ethics takes the doctrine of

Socrates. Socrates as the first moralist and educator using the method of self-knowledge concluded that the essence of the human being is morality. Ethics of Socrates may be reduced to the three main theses: a) the welfare is identical to pleasure and happiness b) goodness is identical to knowledge, c) the person knows only that he knows nothing. The greatest noonday of ethical and pedagogical ideas was reached during the period of Aristotle who established the subject and the specific features of ethics as a science and has granted name to it. The Roman philosopher Quintilian developed a code of pedagogical ethics which has not lost its relevance through our times.

Goodness, evil, ethics, morality, pedagogical ethics, a code of pedagogical ethics.

УДК 004.1:621.316.1.05:519.85

СУЧАСНИЙ ЕТАП РОЗВИТКУ ІНФОРМАЦІЙНИХ РЕСУРСІВ НА БІБЛІОТЕЧНИХ САЙТАХ ІЗ ЗАСТОСУВАННЯМ ЗАСОБІВ ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ

***О. М. Касаткіна, старший викладач
В. Ю. Касаткін, аспірант***

З розширенням доступу до мережі Інтернет в галузі освіти і бібліотечної справи відповідно збільшився запит на отримання інформації науково-педагогічного та методичного змісту через цю глобальну мережу. Вирішенню цього питання сприяє створення бібліотечних веб-сайтів. На сьогодні в Україні кількість створених електронних інформаційних ресурсів освітнього спрямування є не досить значною. В статті розглядається сучасні можливості використання веб-ресурсів для створення електронної бази бібліотечних ресурсів та наводиться опис сучасних інформаційних технологій, які необхідно використовувати у бібліотеці.

Бібліотека, веб-сайт, веб-сторінка, інтернет, інформаційні технології, інформаційні ресурси, бібліотечна справа

Актуальність. На сучасному рівні розвитку інформаційних технологій використання комп'ютера для збереження будь-яких видів інформації стає єдиним засобом, що надає широкі можливості керування інформацією. Важливу роль у процесі отримання інформації відіграє мережа Інтернет. Сьогодні в Україні послугами Інтернет з різною періодичністю користуються близько 19 млн. жителів. Такі дані наводяться в офіційному повідомленні Держдепартаменту зв'язку та інформатизації Міністерства транспорту і зв'язку за підсумками розвитку галузі зв'язку в 2012 році.